

ЗАХАПИ ЗА ВРАТА

АО

**TERRY PRATCHETT
CARPE JUGULUM**

© Terry and Lyn Pratchett, 1998

First published in 1998 by Transworld Publishers.

Transworld Publishers is part of the

Penguin Random House group of companies

cover illustration copyright © Josh Kirby

DISCWORLD® is a trade mark registered by Terry Pratchett

All rights reserved.

Тази творба е художествено произведение. Описаните имена, персонажи, места и случки са продукт на въображението на автора. Всички изказвания, случки, описания, информация и материали от всякакъв друг вид, съдържащи се в произведението, са само и единствено с цел забавление и не трябва да се разчита на тяхната точност, нито да бъдат правени опити да бъдат възпроизведени, тъй като това може да доведе до наранявания. Всички права запазени. Никаква част от тази книга не може да бъде ползвана или възпроизвеждана без изричното знание и писменото позволение на издателя.



ЗАХАПИ ЗА ВРАТА

© Архонт – О, 2023

Всички права запазени.

Автор: © Тери Пратчет

Корица: © Джош Кирби

Превод: © Владимир Зарков

Редактор: Весела Петрова

Коректор: Гергана Ботева

Предпечат: Студиото на А

Издател: Архонт – О

Английска, второ издание

ISBN 978-954-422-122-5

През разпокъсаните черни облаци се носеше пламък като умираща звезда, неспирно падащ към земята...

... тоест към земята в света на Диска...

... но за разлика от всяка друга досегашна звезда понякога успяваше да насочи полета си. Ту се издигаше, ту се мятеше настрана, но неумолимо продължаваше надолу.

Снегът по склоновете се осветяваше за миг, когато пламъкът профучаваше над тях.

Тук самата земя се спускаше. Сиянието се отрази в стени от синкав лед, щом пламъкът се вмъкна в началото на теснина и се устреми през завоите и криволиците ѝ.

Светлината угасна внезапно, но нещо продължи да се рее през огряната от луната урва между зъберите.

Изскочи от дефилето над върха на хълм, където топящата се вода от един глетчер падаше към далечен вир.

Противно на всякаква логика тук имаше долина, или по-скоро плетеница от долчинки, вкопчили се в ръба на планината преди почти отвесното забиване на склоновете ѝ в равнините. Под по-топлия въздух блещукаше езеро. Виждаха се горички. Забелязваха се и мънички ниви като шарена черга, метната между камъните.

Вятърът утихна. Въздухът омекваше.

Сянката закръжи.

Далеч под нея още някой навлизаше в долчинките, без да бъде забелязан и без да забелязва никакви препятствия по пътя си. Трудно се различаваше какво мърда там – прещипът се полюляваше, пиренът шумолеше, сякаш многочислена армия от мънички създания напредваше в единен устрем.

Сянката стигна до плоска скала, откъдето се откриваше великолепен изглед към полята и горите, и *тъкмо там* армията изскочи измежду коренищата. Състоеше се от сини човечета. Някои носеха островърхи сини шапчици, но повечето не бяха покрили рижите си коси. В ръчичките си стискаха мечове. Никой не беше на ръст над една педя.

Строиха се на ръба и се загледаха в новата за тях околност, после размахаха оръжията си и нададоха боен вик. Сигурно щеше да прозвучи разтърсващо, ако се бяха уговорили предварително за думите, но май всеки дребен воин си имаше свои заветни слова и щеше да се сбие с останалите, ако се опитаха да му сложат други в устата.

- Нак мак Фигъл!
- Как че те сритам между кокилите!
- Леле, какъв въргал че ти фърлим!
- Дългурести свине!
- Нема и иляда от тях на света!



Скупчените долчинки, озарени от последните остатъци на здрача, бяха кралство

Ланкър. Хората разправяха, че тук от най-високите места се виждало чак до края на света.

Разправяха също (но не и хората от Ланкър), че *под* края, където океаните изтичали с неспирен грохот, летящият през пространството Диск се крепял върху гърбовете на четири гигантски слона, които пък стоели върху корубата на костенурка с размерите на самия свят.

И хората в Ланкър бяха чували тези приказки. Струваше им се, че в тях няма нищо чудно. Личеше, че светът е плосък, макар в пределите на Ланкър единствените плоски места да бяха кухненските маси и някои плешиви темета. Знаеше се, че костенурките могат да носят тежък товар. А и слоновете си бяха силни. Следователно в твърденията не зееха видими пролуки и жителите на Ланкър предпочитаха да не размишляват излишно по този въпрос.

Не че им беше присъщо равнодушие към околния свят. Напротив, бяха дълбоко, лично и страстно съпричастни към проблемите му, но вместо да питат „Защо сме тук?“, искаха да знаят „Дали ще завали преди жътва?“.

Някой философ би могъл да порицае тази липса на интелектуални амбиции, но само ако е *непоклатимо сигурен*, че вече има хляб на масата си.

Всъщност поради разположението и климата на Ланкър тук израстваха твърдоглави и праволинейни хора, които често преуспяваха сред жителите на равнините. По тези земи се раждаха мнозина от най-великите магьосници и вещици.

Философът би могъл и да се озадачи, че толкова простодушен народ дава на света изобилие от майстори на магиите, но само защото не е наясно, че единствено хората, които са стъпили здраво на земята, успяват да градят въздушни кули.

Синове и дъщери на Ланкър отново и отново тръгваха по белия свят, напредваха в избраното поприще, катереха се по всевъзможните стълбички на живота и никога не забравяха да изпращат пари вкъщи.

Онези, които си оставаха у дома, не отделяха много внимание на света извън усилието да запомнят адреса на подателя върху плика.

Светът обаче не ги забравяше.

Широката плоска скала беше опустяла, но по стръмните ливади под нея пиренът се люшкеше, докато един клин от дребни тела се спускаше към полето.



Има всякакви видове вампири. Дори казват, че колкото болести върлуват, толкова различни са и вампирите*. И не са само от човешкия вид (ако изобщо може да се твърди, че вампирите са хора). Навсякъде из планините Овнерог има поверие, че всяко привидно невинно сечиво или инструмент – да речем, чук или трион – започва да жадува кръв, ако бъде зарязано без полза за по-

* Може би се подразбира, че някои от тях са злотворни и смъртоносни, а други само ви карат да ходите странно и да отбягвате плодове на трапезата.

вече от три години. Хората от Джат дори вярват в дини-кръвопийци, макар фолклорът да мълчи по въпроса точно в какво вярват всъщност.

Две чудатости по традиция озадачават изследователите на вампири. Първият въпрос гласи: „Защо вампирите имат такава власт?“. В края на краищата, изтъкват изследователите, твърде лесно е да убиеш вампир. Има десетки начини да се отървеш от него, без изобщо да споменаваме трепетликовия кол в сърцето, който е приложим и спрямо обикновените хора, така че не се налага да хабите материала, ако са ви останали излишни колове. В класическия случай тези твари си прекарват дните в ковчези и не ги охранява никой освен престалял гърбушко, който не изглежда особено пългав и би трябвало всяка скромна тълпа отмъстителни да се справи с него без затруднения. Въпреки това един-единствен вампир успява да държи цяло село в озлобено покорство...

Другата загадка е защо вампирите винаги са толкова тъпи. Сякаш не стига, че носенето на вечерен костюм денем ги издава тутакси, ами и предпочитат да живеят в овехтели замъци. Там се намират всевъзможни подръчни средства за победа над вампир, например лесно отпарящи се завеси, които без усилия можеш да усучеш в религиозен символ. А и нима вампирите си въобразяват, че като произнасят името си обратно, могат да заблудят някого?

На много километри от Ланкър една карета трополеше през планинските ливади.

По подскоците ѝ в коловозите личеше, че няма пътници и товар. Но с нея прииждаше тъма.

Конете бяха черни, каретата – също, ако не се броят гербовете на двете вратички. Между ушите на всеки кон беше закрепен черен плюмаж, имаше ги и по ъглите на возилото. Може би тъкмо украсата създаваше странното впечатление за движеща се сянка, сякаш влачеше нощта след себе си.

На билото на възвишението, където от отломките на срутена постройка растяха дърветата, каретата спря със скърцане.

Конете стояха кротко, само потрепваха с копита или мяхаха глави. Кочияшът се гърбеше над юздите и чакаше.

Четири фигури летяха малко над облаците в сребристите лунни лъчи. Съдейки по звуците на разговора, някой се дразнеше, макар че резкият неприятен тон по-скоро подсказваше определението „вбесен“.

– Ти го остави да *избяга!*

Долавяше се и мрънкащата нотка на същество, свикнало да се жалва от всичко.

– Беше *ранен*, Лаки.

Този глас пък звучеше примирително, но имаше и намек за потиснато желание да прасне по ухото притежателя на първия глас.

– Ама аз *много* мразя тези създания. Те са истинска... лиготия!

– Да, милинка. Те са символ на едно прекалено доверчиво минало.

– Ако аз можех да горя така, нямаше само да се свирам по тайни кътчета и да си придавам хубавичък вид. Те защо правят така?

– Предполагам, че някога са имали полза от подобно поведение.

– Значи са... какви бяха онези думи?

– Задънена улица на еволюцията, Лаки. Заседнали в плитчините останки на сред морето на прогреса.

– Аха, правя им услуга, като ги изтребвам, нали?

– Да, донякъде имаш право. Няма ли вече да...

– Пилетата пък не горят – мрънкаше гласът на Лаки. – Е, поне не горят толкова добре.

– Чувахме как експериментираш. Дали нямаше да е по-добре първо да ги убиваш?

Трети глас – на млад мъж, доста отегчен от жената. Във всяка сричка отекваше снизходителната досада на по-големия брат.

– Че тогава какъв смисъл щеше да има?

– За смисъла не знам, скъпа, но щеше да става по-тихо.

– Милинка, слушай баща си.

Четвъртият глас можеше да принадлежи само на майката. Ясно беше, че ще обича останалите, каквото и да сторят.

– Всички се държите зле с мен!

– Скъпа, позволихме ти да хвърляш камъни по пиксите. Животът не е само безкрайно забавление.

Кочияшът се размърда, когато гласовете се спуснаха под облаците. След миг четири фигури

стояха пред каретата. Той се смъкна от капрата и с голямо усилие отвори вратичката.

– Все пак повечето окаяници ни се измъкнаха – отбеляза майката.

– Няма значение, мила – утеши я бащата.

– И тях ги мразя – сподели дъщерята. – Те също ли са задънена улица?

– Още упорстват да оцеляват въпреки доблестните ти усилия. Игор! Карай към Ланкър.

Кочияшът се озърна.

– Добре, гошподарю.

– Ох, за кой ли път да ти казвам!... Що за говор е това?

– Шамо т'й мога, гошподарю – оправда се Игор.

– И нали ти наредих да свалиш плюмажите от каретата, идиот такъв!

Кочияшът се размърда неловко.

– Гошподарю, трябва да имаме черни плюмажи. Това ши е *традиция*.

– Махни ги веднага! – сопна се майката. – *Какво* ще си помислят хората?

– Да, гошподарке.

Онзи, когото наричаха Игор, затръшна вратичката и се върна при конете. Свали плюмажите с благоговение и ги прибра под капрата.

А в каретата раздразнителният глас попита:

– Татко, Игор също ли е еволюционна задънена улица?

– Можем само да се надяваме, миличка.

– Майната ви – промърмори Игор и хвана юздите.



Текстът започваше така:
„Каним Ви най-сърдечно...“

... и беше изписан с нафукани завъртулки, които се четат мъчно, затова пък изглеждат толкова официално.

Леля Ог се ухили и пак остави картичката на лавицата над огнището. Много ѝ допаднаше това „най-сърдечно“. Звучеше ѝ богато, плътно и преди всичко *алкохолно*.

Тя гладеше най-хубавата си фуста. Тоест седеше в креслото си до огнището, а една от снахите ѝ, чието име в момента някак не успяваше да си припомни, вършеше същинската работа. Леля ѝ помагаше, като показваше къде е пропуснала да мине с ютията.

Мислеше си, че поканата е страхотна. Особено позлатата по ръбчетата, гъста като сироп. Вероятно не беше от истинско злато, но лъскавина не ѝ липсваше.

– Момиче, ей онуй местенце можеш пак да го изгладиш.

– Ей сега.

Друга снаха, чието име също сигурно щеше да си спомни след броени секунди, лъскаше червените ѝ ботуши. А трета много внимателно обираше мъхчетата от най-хубавата островърха шапка на Леля.

Тя стана за пореден път и отвори задната врата. Светлината се изцеждаше от небето, няколко облачни парцала се мъкнеха под първите

звезди. Леля подсуши въздуха. Из тези планини зимата не бързаше да си ходи, но се усещаше несъмнен вкус на пролет.

Хубаво време според Леля. Най-доброто. Е, да, тя не забравяше, че годината започва на Прасоколеда, когато студът се обръща, но новата година настъпваше сега, когато зелените филизи напиреха през последния сняг. И с костите си долавяше, че приближава промяна.

Разбира се, нейната приятелка Баба Вихронрав често повтаряше, че и на костите си вяра не можеш да имаш, но тя поначало си ръсеше такива приказки.

Леля Ог затвори вратата. А между голите клони на най-крайното дърво в градината, разперени, сякаш да одраскат небето, някаква твар шумолеше с криле и цвърчеше, докато пелена от тъма се стелеше над света.



В своята къща на няколко километра оттам вещицата Агнес Нит се двоумеше за новата си островърха шапка. Агнес поначало се двоумеше за всичко.

Тя прибираще косата си, оглеждаше критично отражението си и пееше. И то в съзвучие. Естествено не в съзвучие с отражението си, защото подобна героиня рано или късно започва да изпълнява дуети със синигерчета и други горски песнопойци, а накрая не може да ѝ помогне нищо освен огнехвъргачка.

Просто пееше в съзвучие със себе си. Разсее ли се, това я сполетяваше все по-често напос-

ледък. Гласецът на Пердита беше пискливичък, но тя се инатеше и желаше да участва в пеенето.

Според хората, които са склонни към нехайна жестокост, у всяко дебело момиче имало по едно кльоцаво момиче и купчини шоколад. Пердита беше кльоцавото момиче у Агнес.

Не би могла да обясни как точно се сдоби с невидимата си спътничка. От майка си знаеше, че като малка е имала навика да стоварва вината за произшествия и загадки като изчезването на купичка сметана или счупването на любима кана върху „другото момиченце“.

Едва сега осъзнаваше, че угаждането на такива навици не е най-сполучливото хрумване, когато противно на желанията си имаш и природна дарба за вещерство. Въображаемата приятелка просто порасна заедно с нея и не поиска да се махне, затова пък се превърна в сериозна тегоба.

Агнес никак не обичаше Пердита, която беше суетна, себична и злобна. На свой ред Пердита мразеше принудата да се свира в Агнес, защото я смяташе за тлъста, нескопосана, мекушава топка лой, която хората биха тъпкали неуморно, ако не беше толкова величаво стръмна.

Агнес си внушаваше, че само е измислила името Пердита като удобен етикет за всички мисли и копнежи, които не би трябвало да си позволява, за неприятния мъничък коментатор, сгушил се до ухото на всекиго от нас, за да се присмива. Но понякога се чудеше дали всъщност Пердита не е измислила Агнес, за да има с кого да се гаври.

Агнес предпочиташе да се подчинява на правилата. Пердита – не. Тя незнайно защо смяташе погазването на правилата за *свежарско*. Агнес беше убедена, че в спазването на правила от рода на „Не падай в тази яма с отровни змии“ има несъмнен смисъл. А Пердита например се придържаеше към мнението, че добрите обноски при хранене са тъпо потисничество на духа. Агнес обаче не искаше да бъде пръскана в очите от парченца зеле, сдъвкани от съседа по маса.

Пердита вярваше, че шапката на вещицата е могъщ символ на авторитет и влияние. Агнес клонеше към представата, че тантурестите момичета не бива да носят островърхи шапки, особено ако са облечени в черно. Струваше ѝ се, че някой е нахлупил на главата ѝ обърнат надолу сладолед.

За жалост и Агнес, и Пердита имаха право. Островърхата шапка носеше със себе си голямо влияние в планините Овнерог. Хората говореха с шапките, а не толкова с жените, които ги носеха. И закъсаха ли сериозно, отиваха при вещица*.

Черното също беше задължително. Пердита си падаше по черното. Според нея този цвят беше „направо жесток“. Според Агнес обаче черното не подхождаше на онези, които са излишно надарени откъм обиколка на талията... Пък и „направо жесток“ е тъпанарски израз, любим на хора с мозък, който се побира в чаена лъжичка.

* Често за да се примолят: „Ама спри най-после да ме тормозиш!“.

Маграт Чеснова не бе носила черно, нито пък ѝ хрумваше да изрече „свежарско“ или „жестоко“.

Агнес се отказа да изследва своето заострящо се нагоре отражение, огледа къщата, която допреди време беше на Маграт, а сега нейна, и въздъхна. Погледът ѝ се спря на скъпата, обрамчена в златно покана на лавицата.

Е, Маграт се отказа от занаята и стана кралица. Ако досега изобщо бе имало съмнение, днес вече не можеше да има. Но Агнес не разбираше защо Баба Вихронрав и Леля Ог още говорят за нея както преди. Гордееха се (донякъде), че се омъжила за краля, и не оспорваха, че тъкмо такава съдба ѝ подхожда. И все пак, макар че не изричаха мнението си на глас, то сякаш просветваше в ярки цветове над главите им: „Маграт се задоволи с второто място в живота“.

Агнес едва не се разкикоти, когато осъзна това за пръв път, но с тях не можеше да се спори. Те дори не биха проумели, че *има* за какво да се спори.

Баба Вихронрав живееше в къща с толкова стара слама на покрива, че от нея беше порасло доста жизнено дръвче, ставаше и си лягаше сама и се къпеше в корито с дъждовна вода. А Леля Ог беше *най-домашната* особа, която Агнес бе срещала през живота си. Да, бе скитала и в чужди страни, но винаги носеше Ланкър със себе си като някаква невидима шапка. И според двете обаче се подразбираше, че те винаги са в средата на всичко, а останалия свят го има, за да се набъркват в делата му.